

สารกรมศิลปากร

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER

ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๐ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

ISSN 0857-572X

๐๒/๒๓๔๖
๐๓/๑/๔๐

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างขึ้นทางฝั่งตะวันตกของสวนนอกสวนสระปทุม เพื่อพระราชทานแก่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานนามว่า วัดปทุมวนาราม แต่ชาวบ้านมักเรียกกันว่า วัดสระปทุมหรือวัดสระ

พุทธศักราช ๒๔๖๔ สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น เพื่อเป็นที่ศึกษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร ต่อมาได้บรรจุพระบรมสรีรังคารของสมเด็จพระมหิตลา-

ธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

วัดปทุมวนารามมีลักษณะการก่อสร้างแบบช่างในสมัยรัชกาลที่ ๔ คือ มีพระอุโบสถ พระวิหารอยู่ในแนวเดียวกัน พระอุโบสถมีขนาดเล็กกว่าพระวิหาร มีพระเจดีย์ทรงกลมแบบกรุงศรีอยุธยา

สิ่งสำคัญภายในวัด

พระอุโบสถ เป็นอาคารทรงไทยแบบกรุงรัตนโกสินทร์ หลังคาทำเป็นมุงชลด ๒ ชั้น มุงกระเบื้องลอนลูกฟูกแบบจีน ประดับช่อฟ้าใบระกา มีปีกนกยื่นออกไปทางด้านหน้าและด้านหลัง หน้าบันเป็นลายปูนปั้นรูปพระมหามงกุฎประดิษฐานอยู่บนพาน ล้อมรอบด้วยกรอบกลีบบัว ฝัก และดอกบัว ประดับด้วยลายเปลวข้างบน ข้างล่างมีลายกลบัว มีใบบัว ฝัก และดอกบัว พื้นลายประดับกระจกลี มีเสาระเบียงรอบพระอุโบสถ ล้อมติดกับเสาระเบียง เป็นคิลาสลักรูปกลีบบดกไม้ ชุ่มประตูและชุ่มหน้าต่างประดับด้วยปูนปั้นรูปมงกุฎ ภายในค่อนข้างแคบ พระประธานคือพระสาयนะหรือพระใส ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี ๔ ชั้น ลงรักปิดทอง ข้างหลังองค์พระมีรูปชุ่มพระยานาคลงรักปิดทอง

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑๐ เดือนตุลาคม ๒๕๓๙

สารบัญ

	หน้า
สืบทิต...	๒
บทความพิเศษ... บนเส้นทางพิพิธภัณฑ :	๘
แนะนำ รองอธิบดี...คนใหม่	๑๐
แนะนำผู้บริหาร...	๑๑
จากสนาม...	๑๔
ชวณรู้...	๑๗
แหล่งโบราณคดี “รอยพระพุทธรูปบาทภูผาแดง” จังหวัดอุดรธานี	๑๙
จากภาคสนาม : นครราชสีมา	๑๙
พระคทาจอมทัพไทย	๑๙
“นารายณ์ทรงสุบรรณ” เถลิงถวัลย์ ๕๐ ปี ร. ๕ ไทย	๒๒

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
นายฐิติ บุรกรรมโกวิท
นายกนก บุญโพธิ์แก้ว
นายภิรมย์ จินะเจริญ
นายวิระ ไรจน์พจนรัตน์

นางสาววันเพ็ญ พรเลิศวดี
นางสาวริติมา วิริยะรัตน์
นายลักษมณ์ กาญจนนินทุ
นางสาวจุฬาทิพย์ หงษ์ทอง

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการกรม
กรมศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๔๒๐๕๐, ๒๒๒๐๕๓๔
โทรสาร ๒๒๒๐๕๓๔

บรรณาธิการ อำนาจการ

นายจุมล สอนเสริม

ฝ่ายภาพและศิลปกรรม

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
นายชาญณรงค์ คงโกคา
นางสาวรานิ แจ่มนาม
นายนิรุช พลรบ

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์
๔๖๙ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๘๐๓๕๕๒, ๒๘๑๐๕๕๑,
๒๘๑๓๑๘๐, ๒๘๒๒๑๑๔
แฟกซ์ ๒๘๑๓๑๘๑

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนาจกิจเจริญ

ฝ่ายจัดการ

นางเพ็ญใจ นุตะศรีรินทร์
นางสุรีย์ หยาดผกา
นายทวีศักดิ์ ห้ามไรสง
นางสาวน้ำฝน จินชวน
นางสาวไล ตะเพียนทอง
นายอนันต์ พุ่มแจ่ม

กองบรรณาธิการ

นางสาวศรีภัทรา หอมชื่น
นางสาวนวรรณ์ พรหมย้อย
นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์

ศิลปากร

งานส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

โครงการประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากร

กรมศิลปากร จัดประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากร ในวันที่ ๙-๑๑ กันยายน ๒๕๓๙ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ โรงแรมริเวอร์ไซด์ โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ (นายสุวิทย์ รังสิตพล) เป็นประธานในพิธี

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่สำคัญในการที่จะทำให้การบริหาร การจัดการ และการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ อธิบดีกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชย์) จึงได้มอบหมายให้กลุ่มงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ จัดการประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษา ระดับผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยทุกฝ่าย นักวิชาการศึกษา สังกัดสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ และสถาบันศิลปกรรม รวมผู้เข้าประชุมสัมมนาทั้งสิ้น ๘๓ ราย การประชุมสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากรครั้งนี้ จัดขึ้นเพื่อซักซ้อมความเข้าใจ และชี้แจงนโยบายต่างๆ แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกรมศิลปากร เพื่อรับทราบปัญหา อุปสรรคในการบริหารและการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหาร

สถานศึกษาได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนา และวางแผนพัฒนางานร่วมกัน ซึ่งคาดว่า ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาในครั้งนี้ จะนำผลจากการประชุมสัมมนาไปสู่การปฏิบัติจริง สามารถบริหาร และจัดการศึกษาให้เป็นแนวทางเดียวกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดกรมศิลปากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด นอกจากนี้ ทางผู้จัดสัมมนาได้เชิญหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ของกรมศิลปากรที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป เข้าร่วมการประชุม เพื่อรับทราบนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและกรมศิลปากรด้วย

**Tokyo Fuji Art Museum ร่วมกับ
กรมศิลปากร จัดนิทรรศการเนื่องใน
วโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงครองราชย์ ครบ ๕๐ ปี**

Tokyo Fuji Art Museum กรุงโตเกียว ร่วมกับกรมศิลปากร สำนักพระราชวัง และกรมธนารักษ์ จัดนิทรรศการเนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี ณ ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ถึง ๒๐

สิงหาคม ๒๕๓๙ เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของไทยให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นต่อชาวญี่ปุ่น และเพื่อกระชับสัมพันธไมตรีระหว่าง ๒ ประเทศให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและเครื่องราชูปโภคของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เจริญรัชยาธิปไตย ธนบัตร และแสตมป์ที่จัดขึ้นเนื่องในวโรกาสนี้ ศิลปโบราณวัตถุจากกรมศิลปากร เช่น เครื่องทอง เครื่องเงิน เครื่องมุก เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องถ้วย ฯลฯ

สำหรับนิทรรศการครั้งนี้ จัดแสดง ๓ ที่ด้วยกัน ณ Tokyo Fuji Art Museum ระหว่างวันที่ ๒๗ พฤษภาคม - ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๓๙, Nagoya City Museum เมืองนาโกยา ระหว่างวันที่ ๑๖ กรกฎาคม - ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๙ และ OMM Exhibition Hall เมืองโอซากา ระหว่างวันที่ ๗ สิงหาคม - ๒๐ สิงหาคม ๒๕๓๙

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๓๙ ที่ผ่านมานาย Hiroshi Okayasu ประธานพิพิธภัณฑ์ Tokyo Fuji Art Museum และคณะได้เข้าเยี่ยมคำนับและแสดงความขอบคุณต่ออธิบดีกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชย์) ที่ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากกรมศิลปากรให้ยืมศิลปโบราณวัตถุ จำนวน ๑๔ รายการ จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มาใช้ในนิทรรศการครั้งนี้

**พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ เสด็จประพาส
รางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดในการ
จัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ เสด็จประพาสประกาศ

พระองค์เจ้าโสมสวลี ประทานรางวัล ผู้ชนะการประกวด

นียบัตรรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดและผู้แทนสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมพิเศษของกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๓๙ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ หอวชิราวุธานุสรณ์ ภายในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ทำวสุกรี โดยอธิบดีกรมศิลปากรและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เฝ้ารับเสด็จ

สำหรับกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ มุ่งเน้นการอนุรักษ์ เสริมสร้าง และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทย รวม ๔ โครงการ ประกอบด้วย

โครงการประกวดแต่งคำประพันธ์ร้อยกรอง และความเรียงร้อยแก้ว ระดับประชาชนทั่วไป มีผู้ชนะการประกวด ๔ คน โดยผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศแต่งบทร้อยกรอง คือ นายบุญเดือน ศรีวรรณ นางอรอนงค์ ตั้งก่อเกียรติ และนายณรงค์ อิ่มเย็น ได้อ่านร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติในพิธีด้วย

โครงการวาดศิลป์ศรีภาษา เป็นกิจกรรมการแสดงสุนทรพจน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ มีผู้ชนะการประกวดปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ และ ๒๕๓๙ รวม ๑๘ คน

โครงการประกวดอ่านทำนองเสนาะ เป็นกิจกรรมการประกวดระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีผู้ชนะการประกวด ๓๐ คน

โครงการประกวดคัดและเขียนไทย เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเขียนหนังสือ และตัวเลขไทย มีผู้ชนะการประกวดปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ และ ๒๕๓๙ รวม ๓๖ คน

นอกจากนี้ กรรมการตัดสินได้เฝ้าฯ รับประทานเข็มที่ระลึกด้วย

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยา
ณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จพระราชดำเนินทรง
เปิดนิทรรศการ ณ หอสมุดแห่งชาติ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางฯ เสด็จเปิดนิทรรศการ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดนิทรรศการ “เพลงพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้าชาวสยาม” และ “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” ในวันพุธที่ ๑๘ กันยายน

๒๕๓๙ เวลา ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ โดยมีปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีกรมศิลปากร และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เฝ้าฯ รับเสด็จ

สำหรับกิจกรรมทั้ง ๒ รายการ มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

นิทรรศการ “เพลงพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้าชาวสยาม” จัดในวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๓๙-๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองและเป็นราชสดุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะอัครศิลปินด้านดนตรี เป็นการจัดแสดงพระราชประวัติ ภาพถ่าย โน้ตเพลงพร้อมเนื้อเพลง และประวัติเพลง นอกจากนี้ได้นำสื่อที่เกี่ยวกับเพลงพระราชนิพนธ์มาจัดแสดง เช่น แผ่นเสียง แอบนันทิกเสียงตลับ แผ่นดิสก์ วีดิทัศน์ และหนังสือเนื้อหาของนิทรรศการแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ คือ พระราชประวัติทางดนตรี ความสนพระราชหฤทัยด้านดนตรี เพลงพระราชนิพนธ์ อัครศิลปิน ฯลฯ จัดแสดง ณ โถงกลางชั้น ๒ หอสมุดแห่งชาติ

ส่วนนิทรรศการ เรื่อง “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” นั้น จัดในวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๓๙ - ๓๑ ธันวาคม ๒๕๓๙ โดยความร่วมมือของมูลนิธิ ๕ ธันวาคมราช และหอเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื้อหาของนิทรรศการประกอบด้วย โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรดิน ทรัพยากรแหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ การพัฒนาแหล่งน้ำ การส่งเสริมอาชีพ การสาธารณสุข การคมนาคมและการสื่อสาร สวัสดิการสังคม ฯลฯ

ขอเชิญผู้สนใจและสื่อมวลชนเข้าชมได้ในเวลา ๙.๓๐-๑๖.๓๐ น. สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมที่ หอสมุดแห่งชาติ โทร. ๒๘๑๕๔๔๙, ๒๘๑๗๕๔๑

รัฐบาลไทยมอบหมายให้กรมศิลปากร
จัดพิธีมอบโบราณวัตถุ ๑๓ ชิ้น ให้
ประเทศกัมพูชา

มอบโบราณวัตถุ ให้ประเทศกัมพูชา

คณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กรมศิลปากร จัดพิธีมอบโบราณวัตถุจำนวน ๑๓ ชิ้น ให้กับประเทศกัมพูชา ในวันจันทร์ที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๓๙ เวลา ๙.๓๐ น. ณ ศาลาสหประชาชาติ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ร้อยตำรวจโท เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ) เป็นประธานในนามรัฐบาลไทย

ตามที่กรมศิลปากร ได้มอบหมายให้ภัณฑารักษ์ไปร่วมตรวจร้านค้ากับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และได้พบโบราณวัตถุจำนวน ๑๓ ชิ้น ซึ่งมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตำรวจ จึงได้ทำการยึดโบราณวัตถุดังกล่าวไว้ แล้วฝากให้กรมศิลปากรเก็บรักษาไว้ในฐานะเป็นของกลางในคดี ผลจากการตรวจพิสูจน์ของ คณะกรรมการตรวจพิสูจน์โบราณวัตถุ ปรากฏว่า โบราณวัตถุจำนวน ๑๓ ชิ้น เป็นชิ้นส่วนของโบราณสถาน

ซึ่งศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้สันนิษฐานว่าอาจถูกลักลอบนำมาจากประเทศกัมพูชา และในวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๙ เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยได้มีหนังสือพร้อมส่งภาพถ่ายโบราณวัตถุ ซึ่งกัมพูชาอ้างเป็นหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่า โบราณวัตถุดังกล่าวเป็นของที่ถูกลักลอบนำออกจากประเทศกัมพูชา อธิบดีกรมศิลปากรจึงได้ร่วมหารือกับอธิบดีกรมสารนิเทศ และหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล แล้วเห็นว่า ปัญหาโบราณวัตถุ ๑๓ ชิ้นนั้น ฝ่ายไทยได้รับการทวงถามจากฝ่ายกัมพูชาหลายโอกาส จึงมีความเห็นว่าการมอบโบราณวัตถุทั้ง ๑๓ ชิ้นให้ประเทศกัมพูชา แต่ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กรมศิลปากรจึงนำเสนอเรื่องนี้ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา และเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๓๙ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณามีมติอนุมัติให้กรมศิลปากรมอบโบราณวัตถุจำนวน ๑๓ ชิ้น อาทิ ปรางค์จำลอง ศิลปะสมัยเขมรแบบเกาะแกร์ อายุสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๕ วัสดุ (หินทราย, เศียรยักษ์ หรือเศียรอสูร เป็นศิลปะสมัยเขมรแบบบายน อายุสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๘ วัสดุ (หินทราย เป็นต้น ให้ประเทศกัมพูชา

กรมศิลปากรในนามของรัฐบาลไทย จึงได้กำหนดให้มอบโบราณวัตถุทั้ง ๑๓ ชิ้น ให้กับประเทศกัมพูชา ในวันจันทร์ที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๓๙ เวลา ๙.๓๐ น. ณ ศาลาสหประชาชาติ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ร้อยตำรวจโท เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ) เป็นประธานในนามรัฐบาลไทย และเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย (นายโรแลนด์ อิง) เป็นผู้รับมอบโบราณวัตถุดังกล่าว

**กรมศิลปากร จัดการแสดงเผยแพร่
ศิลปวัฒนธรรม ณ เมืองโอซากา
ประเทศญี่ปุ่น**

การแสดงที่จัดไปแสดง ณ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น

สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดการแสดงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ณ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ในวันที่ ๒๕-๓๐ กันยายน ๒๕๓๙ ตามโครงการแสดงนาฏศิลป์และศิลปวัฒนธรรมไทย ในประเทศที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ

นายสิริชัยชาญ พักจำรูญ ผู้อำนวยการส่วนการแสดง สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ ได้ชี้แจงว่า ในการเตรียมการขั้นต้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นว่า ควรจัดการแสดง ณ นครโอซากา ซึ่งเป็นเมืองสำคัญรองจากกรุงโตเกียว นครหลวงของประเทศญี่ปุ่น จึงได้ขอความอนุเคราะห์จากสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย เพื่อจัดหาสถานที่ที่เหมาะสม โดยทางสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้ประสานงานกับ Osaka International House Foundation ซึ่ง

กำลังอยู่ในระหว่างเตรียมจัดงานเทศกาลเอเชีย (Asia Festival) ที่จัดเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี ๑๙๘๘ มีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ในเอเชียแก่ชาวโอซากาในปีที่ผ่านมา แม้ว่าประเทศไทยไปร่วมงานนี้ถึง ๔ ครั้งแล้ว คือในปี ๑๙๙๑, ๑๙๙๒, ๑๙๙๓ และ ๑๙๙๕ แต่ยังไม่เคยมีการนำนาฏศิลป์ไปจัดการแสดงมาก่อน Osaka International House Foundation จึงยินดีรับการแสดงนาฏศิลป์จากประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของงานเทศกาล

สำหรับรายการแสดงของกรมศิลปากร ในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ณ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น มีดังนี้

- วงปี่พาทย์ บรรเลงเพลงโหมโรงมหาราช

เพลงนี้ นายมนตรี ตราโมท เป็นผู้แต่งขึ้นเพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในวโรกาสที่มีพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา และในปี ๒๕๓๙ นี้ รัฐบาลไทยได้จัดงานกาญจนาภิเษกเพื่อเฉลิมฉลองพระองค์ท่านที่ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี

- รำอวยพร

เป็นการแสดงอวยชัยให้พรท่านผู้ชมก่อนที่จะแสดงรายการอื่นๆ ต่อไป เพื่อให้ทุกท่านได้รับความสุขสดชื่นในชีวิตตลอดกาล

- การแสดงโขน ตอน นางสำนักราบทูล

- สีดาหาย - ยกรบ

- การแสดงกระบี่ - กระบอง ระหว่างพลอง

- ไม้สั้น

เป็นศิลปะในการต่อสู้ป้องกันตัว มีลีลาการแสดงที่สนุกสนาน โดยอาศัยอาวุธที่แตกต่างกัน มีท่าทางการเดินรำต่างๆ อยู่ในการแสดงซึ่งเป็นที่มาของการเดินโขน โดยเฉพาะท่าทางของตัวยักษ์ และตัวลิง

- การแสดงรำมโนห์ราบูชาญ

เป็นการรำรำของนางมโนห์ราพระชายาของพระสุธนผู้ครองนครปัญจาล ในละครเรื่องมโนห์รา ตอนที่ถูกบูชาญ การรำรำใช้ท่วงท่าลีลา ให้เข้ากับทำนองและจังหวะของเพลง ทำรำเป็นการผสมผสานระหว่างท่าของผู้หญิงสาวกับท่าทางของนก

- การแสดงเถิดเทิง

เป็นการแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ที่มีการรื่นเริงระหว่าง ชายหนุ่ม - หญิงสาว โดยมีเครื่องดนตรีประกอบ เช่น กลองยาว ฉาบ กรับ และ โหม่ง ดีเป็นจังหวะ นิยมแสดงในงานมงคลต่างๆ เช่น งานบวชนาค งานบุญที่มีขบวนแห่ อาทิ การ

แห่ผ้ากฐิน ผ้าป่า แห่พระ เป็นต้น กรมศิลปากรได้ปรับปรุงให้เป็นรูปแบบของการแสดงบนเวทีที่น่าสนใจ ทำให้คนดูเกิดความสุขและสนุกสนานไปด้วย

งานเทศกาลเอเชีย ในปีนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๕ กันยายน ถึง ๘ ตุลาคม ๒๕๓๙ มีประเทศที่ร่วมงานในปีนี้ ๕ ประเทศ คือ เกาหลี เวียดนาม ใต้หวัน อินโดนีเซีย และไทย สำหรับการแสดงของประเทศไทย จะมี ๒ รอบ รอบแรกเป็นการแสดงสาริตเพื่อแนะนำให้ผู้ชมได้รู้จักนาฏศิลป์และดนตรีไทย ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๓๙ และการแสดงจริงมีขึ้นในวันเสาร์ที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๓๙

(ต่อจากปกหน้าด้านใน)

พระเจดีย์ อยู่ด้านหลังพระอุโบสถ เป็นพระเจดีย์รูปทรงกลม แบ่งเป็น ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นฐานสี่เหลี่ยม ตามมุมทั้ง ๔ มีพุ่มปั้นเป็นรูปดอกบัว ช้อน ๔ ชั้น ฐานองค์เจดีย์เป็นทรงกลม ภายในพระเจดีย์กลวง ตรงกลางเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองด้วยหินอ่อน ชั้นบนมีบันไดขึ้นไป สร้างเป็นรูปกลมข้างในโปร่ง ตรงกลางเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์หินอ่อนจากลังกา

พระวิหาร อยู่ถัดจากพระเจดีย์ไปด้านหลังเป็นอาคารที่มีหลังคาเป็นมุขลด ๒ ชั้น มุงกระเบื้องลูกฟูกแบบเดียวกับพระอุโบสถ ประดับช่อฟ้าใบระกา หน้าบันชั้นบนประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ลวดลายโดยรอบเป็นลายปูนปั้นรูปเทพชุมนุมประกอบด้วยลายเปลว ประติมากรรม หน้าบันพระระเบียงปั้นเป็นรูปพระมหามงกุฎประดิษฐานบนพาน ขนาบด้วยฉัตร ๕ ชั้น และมีลายเทพนมและลายเปลวประกอบภายในพระวิหารเป็นลักษณะแบบอยุธยา คือมีเสาอยู่กลางพระวิหาร ที่เสาแต่ละต้นเขียนลายดอกบัว ก้านแย่ง ที่หัวเสาทำลายเชิง ฐานเสาเขียนรูปพระภิกษุ พระประธานภายในพระวิหารเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย คือพระเสริม ประดิษฐานอยู่ใน

บุษบกทรงมณฑป

หอรบขัง เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมสูง ๓ ชั้น ประมาณ ๗.๒๐ เมตร กว้าง ๓.๑๐ เมตร หลังคาประดับช่อฟ้าใบระกา หน้าบันเป็นลายปูนปั้นทาสีขาว

โรงเรียนปริยัติธรรม อยู่ด้านหลังพระวิหาร นอกกำแพงแก้ว อาคารเป็นตึกผสมไม้ ใช้เป็นที่ศึกษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร ด้านหน้าก่อสอปเจดีย์ครึ่งซีกไว้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

โพธิลังกา อยู่ระหว่างพระวิหารกับศาลาการเปรียญ เป็นต้นโพธิ์ที่ได้พันธุ์มาจากลังกา ก่อฐานล้อมเป็นระเบียงไว้ พระพุทธรูปโดยรอบ

สำนักชี อยู่บริเวณหลังวัด มีรั้วสังกะสีล้อมรอบสำหรับเป็นที่อาศัยและอบรมจิตใจ

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนวัดปทุมวนาราม เป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงปทุมวัน เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร

บนเส้นทางพิพิธภัณฑ

เด่นดาว ศิลปานนท์

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

พิพิธภัณฑสถานในโลกเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมสิ่งของสะสมจัดสรรเป็นหมวดหมู่ ศึกษาหาความรู้ในสิ่งสะสม ตลอดจนจัดแสดงให้ผู้อื่นได้ชม ยิ่งโลกพัฒนาก้าวหน้าไป แนวความคิดด้านการพิพิธภัณฑก็ยังก้าวหน้าเติบโตไปสู่การดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย พิพิธภัณฑสถานรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้น เป็นสถาบันด้านการศึกษาที่เกิดจากการสั่งสม สืบทอดความรู้ ความคิดจินตนาการ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ถ่ายทอดจากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่หนึ่งอันไม่มีขอบเขตจำกัดบนพื้นโลกด้วยวิทยาการที่นำสมัย และนั่นคือเส้นทางที่พิพิธภัณฑสถานกำลังดำเนินไป

พิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยเริ่มต้นอย่างเรียบง่าย เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ที่พิพิธภัณฑสถานเริ่มมีขึ้นในโลก พระที่นั่งองค์หนึ่งในหมู่ภินานิเวศน์ ในพระบรมมหาราชวัง ได้รับพระราชทานนามว่า “พระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ” อันเป็นที่มาของคำว่า “พิพิธภัณฑ” ในความรู้จักเข้าใจของคนไทยในเวลาต่อมา สถานที่แห่งนี้เป็นที่จัดตั้งแสดงสิ่งสะสมในองค์สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงรวบรวมไว้ตั้งแต่ครั้งก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ นับเป็นสมัยแรกที่มีหลักฐานการเก็บรวบรวม การศึกษาหาความรู้ในวัตถุ ตลอดจนเผยแพร่ความรู้นั้นออกไป พ้องกันกับกิจกรรมที่ดำเนิน

อยู่ในพิพิธภัณฑสถานในนานาอารยประเทศ พิพิธภัณฑสถานไทยจึงอนุมานได้ว่ามีรากฐานกำเนิดในรัชสมัยนั้น ด้วยการนำขององค์พระผู้เป็นประมุขของประเทศ มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑส่วนพระองค์เป็นปฐม

ในสมัยที่สยามได้เร่งรัดพัฒนาตามกระแสอารยธรรมตะวันตกที่ถาโถมเข้ามาสู่ประเทศด้วยเล่ห์แฝงของลัทธิล่าอาณานิคม ด้วยพระเนตรพระกรรณที่ยาวไกล “มิวเซียม” พิพิธภัณฑสถานสำหรับสาธารณชนที่ทัดเทียมได้กับประเทศอารยะได้ถือกำเนิดขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ณ พระที่นั่งสหทัยสมาคม โดยพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พิพิธภัณฑสถานสำหรับประชาชนแห่งแรกนี้ ได้เปิดตัวขึ้นเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๗ พร้อมอุดมคติ “พิพิธภัณฑเพื่อประชาชน” ได้เกิดมีขึ้นเมื่อวันนั้น และได้รับการปลูกฝัง ยึดมั่นสืบทอดเป็นแนวทางมาจนถึงปัจจุบัน วันที่ ๑๙ กันยายนของทุกปีจึงมีเกียรติได้รับการประกาศเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาติ ในฐานะ วันพิพิธภัณฑไทย

เส้นทางของพิพิธภัณฑสถานไทยที่เริ่มต้นจากพิพิธภัณฑสถานส่วนพระองค์โดยพระราชนิยม ได้พัฒนามาสู่พิพิธภัณฑสถานสำหรับประชาชน โดยพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินมาถึงระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ โดยได้พัฒนามาสู่การบริหารจัดการโดย

องค์กรของรัฐซึ่งรับผิดชอบต่อการพิพิธภัณฑสถานโดยตรง ในขั้นแรกคือ กรมพิพิธภัณฑสถาน ได้มีบทบาทในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและการขยายกิจการพิพิธภัณฑสถานหลวงออกไปพิพิธภัณฑสถานที่แตกหน่อจากการดำเนินงานของรัฐเพิ่มจำนวนขึ้นในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างช้าๆ การสะสมวัตถุหลากหลายชนิดที่ส่งผลให้พิพิธภัณฑสถานในระยะแรกเป็นพิพิธภัณฑสถานประเภททั่วไป พร้อมแนวความคิดในการแบ่งแยกการจัดแสดงออกเป็นแผนกต่างๆ ได้ปรับเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑสถานเฉพาะทางภายใต้การดำเนินกิจการพิพิธภัณฑสถานของราชบัณฑิตยสภาในสมัยต่อมา ที่มุ่งเน้นการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นตัวจักรสำคัญแห่งการเปลี่ยนแปลงพิพิธภัณฑสถานยุคต้นให้เป็นพิพิธภัณฑสถานที่รวบรวม สงวนรักษาศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ อันเป็นรากเหง้าของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในการดำเนินงานของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ในปัจจุบัน ที่ได้แตกขยายสาขาออกไปถึง ๓๘ แห่งทั่วประเทศ

จากวันที่คนไทยรู้จักคุณค่าของการสะสมศึกษา และแบ่งปันความรู้ ด้วยการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้นเป็นแห่งแรกแล้ว พิพิธภัณฑสถานต่างประเภท ต่างๆ รูปแบบ ได้ทยอยจัดตั้งขึ้นติดตามา ไม่เพียงจำกัดเฉพาะพิพิธภัณฑสถานด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ในสังกัดกรมศิลปากรเท่านั้น พิพิธภัณฑสถานเกิดขึ้นในหน่วยงานรัฐบาล ในสถาบันการศึกษา และได้เกิดขึ้น โดยเอกชนตามความมั่งคั่งของบรรพวิชาความรู้ ความคิด และความสนใจของคนในชาติ

บนเส้นทางการเรียนรู้เชื่อมโยงกับโลกภายนอกมาตั้งแต่แรกเริ่ม กิจการพิพิธภัณฑสถานไทยได้เข้าสู่ก้าวสำคัญในการพัฒนาระดับให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยเข้าเป็นสมาชิกของสภาการพิพิธภัณฑสถานระหว่างชาติ หรือ ICOM ซึ่งได้ให้คำจำกัดความของคำว่า พิพิธภัณฑสถาน ที่ยังผลให้วงการพิพิธภัณฑสถานไทยเคลื่อนไปสู่มิติใหม่ พิพิธภัณฑสถานในวันนี้ มิใช่แหล่งที่เก็บรวบรวม สงวนรักษา ศึกษาวิจัย และจัดแสดงเฉพาะวัตถุเท่านั้น พิพิธภัณฑสถานได้รวบรวมทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นหลักฐานสำคัญต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ จากหลักฐานในอดีต สิ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบัน และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยวันนี้พิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยได้จัดตั้งขึ้นแล้วกว่า ๒๐๐ แห่ง

วงงานพิพิธภัณฑสถานขยายขอบเขตไปอย่างกว้างขวาง บางทีอาจจะเกินกว่าคนในยุคแรกจะนึกฝันไปถึง นักการพิพิธภัณฑสถานบางท่านได้กล่าวไว้ว่า “พิพิธภัณฑสถาน คือ ทุกสิ่งทุกอย่าง” (MUSEUM IS TOTALITY) เป็นการยากยิ่งนักในการเรียนรู้ให้ครบถ้วนในสิ่งที่ได้รับการประเมินไว้ดังนั้น หากแต่ศาสตร์ด้านพิพิธภัณฑสถานวิทยาได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้ปฏิบัติงานในวงการพิพิธภัณฑสถานทั่วโลกต่างสร้างสรรค์และกระจายแนวความคิดใหม่ๆ ออกไปอย่างไม่หยุดยั้ง คนกลุ่มเล็กๆ นี้กำลังค้นหาแนวทางที่ดียิ่งขึ้นและดียิ่งกว่าสำหรับพิพิธภัณฑสถานเพื่อคนกลุ่มใหญ่ในสังคม พิพิธภัณฑสถานไทยเป็นส่วนหนึ่งในประชาคมโลกที่กำลังก้าวต่อไปบนเส้นทางดังกล่าวไปสู่สถานที่ไม่มีวันจะจบสิ้น ☆

รองอธิบดี...คนใหม่

งานเผยแพร่

ขึ้นปีงบประมาณใหม่ ๒๕๔๐ ข้าราชการหลายท่านของกรมศิลปากรได้เกษียณอายุราชการตามวาระ เช่นเดียวกับท่านรองอธิบดีสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์ ที่ได้เกษียณอายุราชการไปด้วยเช่นกัน และท่านรองอธิบดีท่านใหม่ที่กำลังดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้นมา คือ นายภิรมย์ จินะเจริญ ซึ่งในสารกรมศิลปากรฉบับนี้ จะได้นำประวัติและผลงานของท่านมาเผยแพร่ให้ทราบโดยทั่วกัน

นายภิรมย์ จินะเจริญ

เกิด

วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

การศึกษา

- ศิลปศาสตร์บัณฑิต ศศบ. สถาปัตยกรรมไทย ปี ๒๕๐๖ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- จบหลักสูตรการศึกษาอบรมสงวนรักษาโบราณสถาน ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ทุนยูเนสโก

การทำงาน

- ๒๕๑๒-๒๕๑๔ ควบคุมและดำเนินการขุดแต่งโบราณสถานทีโครงการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานพระนครศรีอยุธยา
- ๒๕๑๕ ควบคุมและดำเนินงานขุดแต่งโบราณสถานเป็อยน้อย อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
- ๒๕๑๕-๒๕๑๖ ควบคุมและดำเนินการบูรณะโบราณสถานพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๒๕๑๗-๒๕๑๘ ควบคุมและดำเนินการบูรณะโบราณสถานวัดพุทไธสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒๕๑๘-๒๕๓๐ หัวหน้าโครงการอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๑
- ๒๕๓๐-๒๕๓๑ หัวหน้าฝ่ายอุทยานประวัติศาสตร์ และหัวหน้าโครงการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
- ๒๕๓๑-๒๕๓๒ หัวหน้าฝ่ายอุทยานประวัติศาสตร์ กองโบราณคดี
- ๒๕๒๒ ผู้ดำเนินการเข้าเฝ้ากโบราณสถานนารายณ์เจงเวง จังหวัดสกลนคร
- ๒๕๒๐-๒๕๒๕ ควบคุมและดำเนินการบูรณะโบราณสถานวัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๒๕๒๗-๒๕๒๘ ควบคุมการดำเนินงานขุดแต่งโบราณสถานหมู่บ้านปอร์ตูกีส
- ๒๕๒๘-๒๕๓๔ หัวหน้าโครงการอุทยานประวัติศาสตร์
- ๒๕๓๕-๒๕๓๘ ดำรงตำแหน่งผู้ตรวจและหัวหน้าสำนักงานตรวจราชการกรมศิลปากร
- ๒๕๓๙ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๕ จ. สุโขทัย
- ตำแหน่งปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร

แนะนำผู้บริหาร

งานเผยแพร่

แนะนำผู้บริหาร ของกรมศิลปากร ฉบับนี้ เป็นผู้บริหารในหน่วยงานกองแผนงาน ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายนโยบายและแผน, ฝ่ายสถิติ วิจัยและประเมินผล และฝ่ายวิเทศสัมพันธ์

นายจำลอง สมวงศ์

เกิด วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘

การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน เข้ารับราชการครั้งแรกในกรมศิลปากรที่กองสถาปัตยกรรม เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๑๐ ในตำแหน่งช่างตักแตงตรี

- ช่างตักแตงโท
- หัวหน้าแผนกช่างตักแตง
- หัวหน้างานสำรวจ
- หัวหน้างานควบคุมและประมาณราคา
- ผู้อำนวยการกองสถาปัตยกรรม จนปัจจุบัน เป็นผู้อำนวยการกองแผนงาน

ผลงาน เป็นการออกแบบตักแตงร่วมกับอาจารย์ทิพา สังขวัฒน์ ออกแบบตู้ชั้น แท่นฐาน พช. ขอนแก่น, พช. พระสมเด็จพระนารายณ์ และ พช. เชียงใหม่ ต่อมาเขียนแบบออกแบบทั้งการตักแตงและแบบโครงสร้างทั่วไป

เมื่อดำรงตำแหน่งหัวหน้างานสำรวจ ออกไปสำรวจพื้นที่ก่อสร้างทั่วไปตามที่รับมอบหมาย รวมทั้งการสำรวจรูปแบบโบราณสถาน ด้วยกล้องโฟโตแกรม สถานที่สำคัญที่ได้ทำไว้มี เช่น ปราสาทหินวัดสระกำแพงใหญ่ ปราสาทหินเมืองต่ำ ปราสาทหินเมืองสิงห์ ปราสาทหินวัดกำแพงแลง พร้อมทั้งผลิตเป็นรูปแบบ

เมื่อมาเป็นหัวหน้าฝ่ายควบคุมและประมาณราคา ได้นำเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยเขียนแบบ ซึ่งส่วนมากจะเขียนแบบทางสถาปัตยกรรมไทยเป็นหลัก และพยายามหาแบบโบราณ เป็นต้นว่า แบบเมรุมาศ ฝีมือของอาจารย์ กรมพระยานริศรราช มาเขียนด้วยคอมพิวเตอร์ หลังสุดได้จัดทำรูปแบบพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทด้วยกล้องโฟโตแกรม แล้วนำมาเขียนด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ให้กับสำนักพระราชวัง

แนะนำผู้บริหาร

สำหรับงานพระเมรุมาศสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในขั้นเริ่มแรก ได้ช่วยออกแบบ รั้วราชวัตร, ล้าง, ศาลาทับเกษตร และพระที่นั่งทรงธรรม ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์จรรยาแบบสัดส่วนลงตัว รวมทั้งจัดทำผังบริเวณเพื่อสามารถที่จะเตรียมเสนอที่ประชุมได้

เมื่อมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองแผนงานได้พยายามแนะนำให้ข้าราชการในกองใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม MICROSOFT EXCEL, WORD แทน CU. WRITER และ LOTUS ๑-๒-๓ ในขณะเดียวกันในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ก็ได้จัดทำขึ้นรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อที่จะเสนอยอดและรูปแบบในทางที่ดูง่ายขึ้นและสวยงาม

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการกองแผนงาน

นายการุณ นิตสุวรรณ

เกิด วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๖
การศึกษา บริหารธุรกิจบัณฑิต (ธุรกิจศึกษา)

การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕ นักวิชาการการศึกษา ๓
พ.ศ. ๒๕๒๖ นักวิชาการการศึกษา ๔
พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๘ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔
พ.ศ. ๒๕๒๙ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕
ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๖
หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน

นางเพ็ญพรรณ เจริญพร

- การศึกษา**
- ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
 - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลป์และพิพิธภัณฑ์สถานศึกษา) มหาวิทยาลัยเดนเวอร์ สหรัฐอเมริกา
- การทำงาน**
- ภัณฑารักษ์ หน่วยศิลปากรที่ ๑ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
- ภัณฑารักษ์ ฝ่ายวิชาการ
- หัวหน้าโครงการหอภาพยนตร์แห่งชาติ
- หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์
- หัวหน้าหอภาพยนตร์แห่งชาติ
- นักวิชาการเผยแพร่ ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
- เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ ฝ่ายแผนงาน
- ตำแหน่งปัจจุบัน** หัวหน้าฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ กองแผนงาน

นายนิรัตน์ แก้วทนต์

- การศึกษา**
- กศ.บ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร)
 - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- การทำงาน**
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕
- นิติกร ๕
- นักวิชาการศึกษา ๖
- ตำแหน่งปัจจุบัน** เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๖ หัวหน้าฝ่ายสถิติ วิจัยและประเมินผล

แหล่งโบราณคดี

“รอยพระพุทธรูปบาฏูผาแดง”

จังหวัดอุดรธานี

วรรณศักดิ์ กิ่งมณี

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น

แหล่งโบราณคดี “ภูผาแดง” ตั้งอยู่ในเขตบ้านนาอ่าง ต. จำปาโมง อ. บ้านผือ จ. อุดรธานี เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนเขาภูผาแดง สภาพทั่วไปของป่าไม้ เป็นป่าโปร่งและมีวัชพืชปกคลุมทั่วไป ลักษณะของหินในภูเขาคือหินทรายสีชาวม่น้ำตาล ทิวเขาภูผาแดงนั้น น่าจะเป็นแนวเทือกเขาเดียวกันกับเทือกเขาภูพานที่อยู่ทางด้านทิศเหนือ แต่ระหว่างทิวเขาทั้งสองเป็นที่ราบซึ่งมีลำน้ำ ๓ สาย คือ ลำน้ำห้วยน้ำโงง ห้วยค่นาน และห้วยน้ำบนไหลมารวมกันทางด้านทิศตะวันตกของเทือกเขา จากนั้นจึงไหลผ่านช่องเขากลายเป็นลำน้ำโงง ซึ่งไหลไปทางทิศเหนือของอำเภอบ้านผือต่อไป

จากการสำรวจทางโบราณคดีที่บริเวณภูผาแดงนี้ พบว่าเป็นที่ตั้งของ “รอยพระพุทธรูป” ที่มีลักษณะเป็นแอ่งเว้า บนโขดหินทรายสีชาวม่น้ำตาล รอยแอ่งเว้าดังกล่าวนี้มีรูปลักษณะคล้ายฝ่าเท้า เดิมได้มีการก่อปูนเป็นแท่นสี่เหลี่ยมเพื่อคลุมรอยพระบาทนี้ไว้ แต่ในปัจจุบันเจ้าอาวาสได้ทุบแท่นปูนออกแล้ว เพื่อให้สามารถเห็นรอยพระพุทธรูปตามธรรมชาติได้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้นำเอาปูนมาก่อเสริมขอบรอยพระบาทรวมทั้งทาสีทองลงบนผิวแผ่นพื้นพระบาทและขีดเส้นเป็นรอยนิ้วพระบาทเอาไว้ ซึ่งทำให้ไม่สะดวกต่อการศึกษารอยพระบาทว่ามีลักษณะเดิมเป็นเช่นไร รอยพระบาทดังกล่าวนี้ หันปลายพระบาทไป

ทางทิศเหนือ มีความยาว ๑๙๐ ซม. กว้าง (ส่วนปลายพระบาท) ๗๘ ซม. และส่วนสันพระบาทกว้าง ๕๒ ซม.

หลักฐานที่น่าสนใจอย่างหนึ่งเกี่ยวกับรอยพระบาทนี้ก็คือทางด้านข้าง (ทิศตะวันออก) มีรอยสกัดหินเป็นหลุมกลมอยู่ ๒ แแนว โดยแนวนอกสุดมี ๓ หลุม (ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๙-๒๑ ซม.) อยู่ในลักษณะเรียงขนานกับรอยพระบาท และแนวในมี ๒ หลุม (ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๖-๑๘ ซม.) อยู่ในแนวเฉียงที่บริเวณมุมทั้งสองของแนวนอก และมีหลุมกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางใกล้เคียงกันอีก ๑ หลุมที่มุมทิศตะวันตกเฉียงใต้ แต่ก็ไม่พบหลุมอื่นที่อยู่ในแนวเดียวกันทางทิศนี้อีกเลย

นอกจากนี้ก็ยังมียอยหลุมสี่เหลี่ยมอยู่อีกหลายรอย โดยเฉพาะทางด้านหน้า (เหนือ) ของรอยพระบาท มีหลุมสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเล็ก (กว้างด้านละ ๕ ซม.) อยู่ ๒ หลุม อยู่ที่ยอดของปลายพระบาทด้านหน้า และบริเวณเยื้องตรงกลางด้านหน้ามีอีก ๑ หลุม ขนาดกว้างด้านละ ๘ ซม. สำหรับทางด้านหลังตรงกลาง (ที่ใกล้กับสันพระบาท) ก็มีหลุมสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดเล็กอีก ๑ หลุม อยู่เช่นกัน

รอยสกัดหินเป็นหลุมดังกล่าว เมื่อพิจารณาดูพบว่าน่าจะเกิดจากฝีมือของมนุษย์ในสมัยก่อน โดยใช้เครื่องมือปลายแหลมสกัดเนื้อหินออกไปจนกลายเป็นหลุมโดยที่ผนังขอบหลุมยังเห็นร่องรอย

ของการสักระดึกได้อย่างชัดเจน จากระดึกหลุมดังกล่าวนั้น สันนิษฐานเบื้องต้นได้ว่าคงมีจุดประสงค์ในการทำขึ้นเพื่อใช้ปักเสาสำหรับสร้างอาคารคลุมรอยพระพุทธรูปบาทแห่งนี้เอาไว้นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม รอยหลุมเสาดังกล่าวก็ไม่ครบถ้วนตามตำแหน่งทั้งหมด

การสักระดึกเป็นหลุมดังกล่าวนั้น อาจนำไปเปรียบได้กับการสลักหลุมเสาจำนวนมากที่โบราณสถานหลายแห่ง ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ซึ่งหลุมดังกล่าวนั้นพบที่ “ภูพระบาท” นั้น ส่วนใหญ่ยังอยู่ในแนวเรียงเป็นแถว โดยมีช่องไฟที่ห่างกันแน่นอน สันนิษฐานกันว่าเป็นหลุมเสาที่ใช้รองรับเสากลมที่ได้มาจากต้นไม้ขนาดย่อมที่อยู่ในบริเวณนั้น

การศึกษาเรื่องราวของรอยพระพุทธรูปบาทที่ภูผาแดงนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากรอยดังกล่าวนั้นเป็นลักษณะของแอ่งหินที่เกิดตามธรรมชาติ (โดยอาจมีมนุษย์ช่วยในการตกแต่งรูปทรงส่วนหนึ่งด้วย) แต่สิ่งดังกล่าวนั้นก็ยังถือเป็นสิ่งที่ควรเคารพบูชา (เจดีย์) อันสมควรที่มีความเกี่ยวพันกับองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การสมมติหรือสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นเพื่อเจตนาอุทิศต่อพระพุทธเจ้าเป็นส่วนสำคัญนี้เรียกกันทั่วไปว่า “อุเทศิกเจดีย์”

หากพิจารณาจากรอยพระพุทธรูปบาทในแถบเทือกเขาภูพาน บริเวณใกล้เคียง กันนี้แล้ว พบว่า มีรอยพระพุทธรูปบาทที่สำคัญอยู่ ๓ แห่ง คือ พระพุทธรูปบาทบัวบก พระพุทธรูปบาทบัวบาน และพระพุทธรูปบาทหลังเต่า รอยพระพุทธรูปบาททั้ง ๓ รอยนั้น มีการกำหนดอายุกันว่าอยู่ในสมัยทวารวดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ เป็นต้นมา ซึ่งรอยพระพุทธรูปบาททั้งสามก็มีลักษณะเป็นรอยแอ่งหินธรรมชาติที่มีการตกแต่งโดยมนุษย์เช่นเดียวกันทั้งสิ้น

ตำนานอรัญธะธาตุ ได้กล่าวถึงดินแดนแถบเทือกเขาภูพานว่า เป็นที่อยู่ของพระยานาค ชื่อสุวรรณนาคและพุทธรูปปาปนาค ซึ่งแต่เดิมหน่ออก

จากหนองแสตามลำน้ำโขงแล้วมาอาศัยอยู่ในแถบนี้ ต่อมาพระพุทธรูปก็ได้มาโปรดสัตว์ที่แคว้นโคตรบูร และแคว้นมาทงทรมานจนพระยานาคยอมแพ้ แล้วทรงเหยียบรอยพระบาทไว้ให้นาคสักการะบูชา โดยมีความในตำนานเกี่ยวกับการประดิษฐานรอยพระบาทว่า “...ดูราพุทธรูปปาปนาค ต่อแต่นี้ไปท่านอย่าได้พาดนาคทั้งหลายเที่ยวทำลายพังบ้านเมืองดังแต่ก่อน นาคทั้งหลายเหล่านั้นก็ได้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ จึงทูลขอเอายังรอยพระบาทไว้เป็นที่สักการะบูชาพระศาสดา ทรงย่ำไว้ที่แผ่นดินในภูฏเวียน ใกล้ปากถ้ำสุวรรณนาค แล้วพระศาสดาข้าทรงรอยพระบาทไว้ให้พุทธรูปปาปนาคที่หนองบัวบาน ซึ่งเป็นที่เกิดของนางอุษาแต่ก่อนรอยหนึ่ง และอธิษฐานไว้ในแผ่นดินให้แก่ นาคทั้งหลายที่มีได้ปรากฏชื่อนั้น ๒ รอย ในแผ่นดินบนโพ้นบกนั้นรอยหนึ่ง...”

เกี่ยวกับข้อความในตำนานตอนนี้ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นไว้ว่า รอยพระบาทที่ได้กล่าวถึงมีอยู่ ๔ รอย โดยบอกชื่อไว้ ๓ แห่ง คือ ปากถ้ำสุวรรณคูหานาค ๑ แห่ง คือที่พระพุทธรูปบาทบัวบก, พระบาทหนองบัวบาน คือ พระพุทธรูปบาทบัวบาน, ที่โพ้นบก ๑ แห่ง คือพระพุทธรูปบาทหลังเต่า และก็ยังมียก ๑ แห่งที่ทรงประทับไว้ให้กับนาคที่ไม่ปรากฏชื่อ ซึ่งกรณีนี้หากพิจารณาจากรอยพระบาทที่พบในแถบเทือกเขาภูพานนี้แล้ว มีความเป็นไปได้ว่าพระบาทที่ภูผาแดงอาจคือรอยพระบาทอีก ๑ รอย ที่ปรากฏในตำนานอรัญธะธาตุก็เป็นได้

อย่างไรก็ตามการกำหนดอายุรอยพระบาทเหล่านี้ไว้ในสมัยทวารวดีนั้น ดูค่อนข้างจะเป็นอายุที่เก่าเกินไป เพราะถึงแม้ว่าเราได้เคยพบรอยพระพุทธรูปบาทสมัยทวารวดีมาแล้วก็ตาม ดังเช่นรอยพระพุทธรูปบาทที่สระมรกต ปราจีนบุรี แต่ก็ไม่ได้ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าทางภาคอีสานได้มีความนิยมเช่นนั้นด้วยหรือไม่ ซึ่งคดีความเชื่อถือเกี่ยว

กับการประทับรอยพระบาทของพระองค์ในภาคอีสานนั้น เมื่อตรวจสอบดูแล้วพบว่าได้ปรากฏข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่หลายครั้ง ในตำนานอุรังคธาตุ (ซึ่งต้นฉบับเดิมที่เป็นภาษาไทยเหนือ-อีสาน จารในใบลานโดยท้ายเล่มกล่าวว่าสร้างขึ้นโดยพระเจ้าอุปราชพร้อมด้วยบุตรภรรยาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ นี้เอง) และอาจารย์มานิต วัลลิโภดม ได้สอบค้นเนื้อเรื่องตอนหนึ่งได้ความว่า “...พระเจ้าชัยเชษฐาธิราช ได้ทอดพระเนตรตำนานแล้วเสด็จไปนมัสการพระบรมธาตุที่ภูเก้าพร้าวและทรงบูรณะปฏิสังขรณ์...

ข้าพระบาทพระยาศรีชัยชมภูถวายอุรังคธาตุนิทาน และพระบาทลักษณะนิทาน ศาสนานครนิทาน อันนี้เพื่อให้เป็นมงคลสวัสดิ...” ด้วยเหตุนี้ อาจารย์มานิต วัลลิโภดม จึงได้กำหนดไว้ว่าหนังสืออุรังคธาตุคงมีมาก่อนสมัยพระเจ้าชัยเชษฐาธิราช (พ.ศ. ๒๐๘๙-๒๑๑๔) แห่งประเทศลาวไม่น้อยกว่า ๔๐๐ ปี ซึ่งก็หมายความว่า ตำนานอุรังคธาตุน่าจะเกิดขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าคติเกี่ยวกับพระพุทธรองค์ที่เสด็จมายังสถานที่ต่างๆ หรือพุทธทำนายนั้น ก็เป็นที่นิยมกันอย่างมากในล้านนาด้วยกัน ดังเช่นที่พบในตำนานเลียบโลกของภาคเหนือ เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจคือ กษัตริย์ของล้านช้างหลายพระองค์ล้วนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับล้านนา โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระเจ้าโพธิสาลราช และพระเจ้าชัยเชษฐา ซึ่งพระองค์หลังนี้เคยครองราชย์ที่เชียงใหม่อยู่ประมาณ ๒ ปี แล้วจึงเสด็จกลับไปยังนครหลวงพระบาง และเป็นที่ทราบกันดีว่าทั้งสองพระองค์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกที่ยิ่งใหญ่ของล้านช้าง และการที่พระอุรังคธาตุฉบับเดิมมาสิ้นสุดที่รัชกาลของพระเจ้าชัยเชษฐาธิราช ก็อาจแสดงให้เห็นถึงช่วงระยะเวลาที่เขียนขึ้นได้ในระดับหนึ่ง สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางศาสนาระหว่างล้านนา

-ล้านช้างกันอยู่เสมอ ดังเช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๖ พระเจ้าโพธิสาลราชได้ทรงแต่งทูตไปขอพระไตรปิฎกจากนครเชียงใหม่ ๖๐ คัมภีร์ พร้อมทั้งพระเทพมงคลเถระกับบริวารได้มาเผยแพร่พุทธศาสนาถึงลัทธิลังกาวงศ์ในล้านช้าง ... พ.ศ. ๒๐๘๒ พระยาโพธิสาลราชเสด็จลงมาทางภาคใต้ของลาวเพื่อสักการะพระธาตุพนม ซึ่งพระมเหสีองค์หนึ่ง (พระราชธิดากษัตริย์กัมพูชา) ได้นำเอา “อุรังคนิทาน” จากเมืองเขมรทูลถวายให้ทรงทราบ...” ซึ่งถ้าศักราชและข้อความดังกล่าวถูกต้องก็น่าจะแสดงให้เห็นว่า แนวความคิดของตำนานอุรังคธาตุ-อุรังคนิทาน คงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปแล้วเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ด้วยเหตุนี้ความเชื่อเกี่ยว กับรอยพระพุทธรูปต่าง ๆ ที่พบบนเทือกเขาภูพาน ก็น่าจะมีความนิยมกันในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑ เป็นต้นมาด้วยเช่นกัน

รอยพระพุทธรูปที่ภูผาแดง อำเภอบ้านผือ อุดรธานีนั้น จัดเป็นอนุสาวรีย์ที่มีความหมายถึงสิ่งที่ควรเคารพอันสมมติให้มีความเกี่ยวพันกับพระพุทธรูป และอาจเป็นหนึ่งในพระพุทธรูป ๔ รอยที่ได้ถูกกล่าวอ้างถึงเอาไว้ใน “อุรังคธาตุนิทาน” ด้วย รอยพระพุทธรูปนี้คงเป็นสถานที่ที่กราบไหว้บูชาของประชาชนมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาล และพบว่ามีร่องรอยการสร้างอาคารคลุมรอยพระพุทธรูปด้วย โดยยังปรากฏรอยหลุมเสาให้เห็นเป็นหลักฐาน สำหรับอายุสมัยของรอยพระบาทนั้นอาจตั้งสมมติฐานออกได้เป็น ๒ แนวทาง คือ

๑. มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ ในศิลปะแบบทวารวดี หรือ
๒. มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ ในศิลปะแบบล้านช้าง

ซึ่งข้อคิดเห็นทั้งหมดก็เป็นเพียงข้อมูลจากการสำรวจเบื้องต้นเท่านั้น หากได้มีการศึกษาทางด้านโบราณคดีอย่างละเอียด ก็น่าจะได้ข้อสรุปที่แน่ชัดยิ่งขึ้นกว่านี้ ☆

จากภาคสนาม : นครราชสีมา

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๙ นครราชสีมา

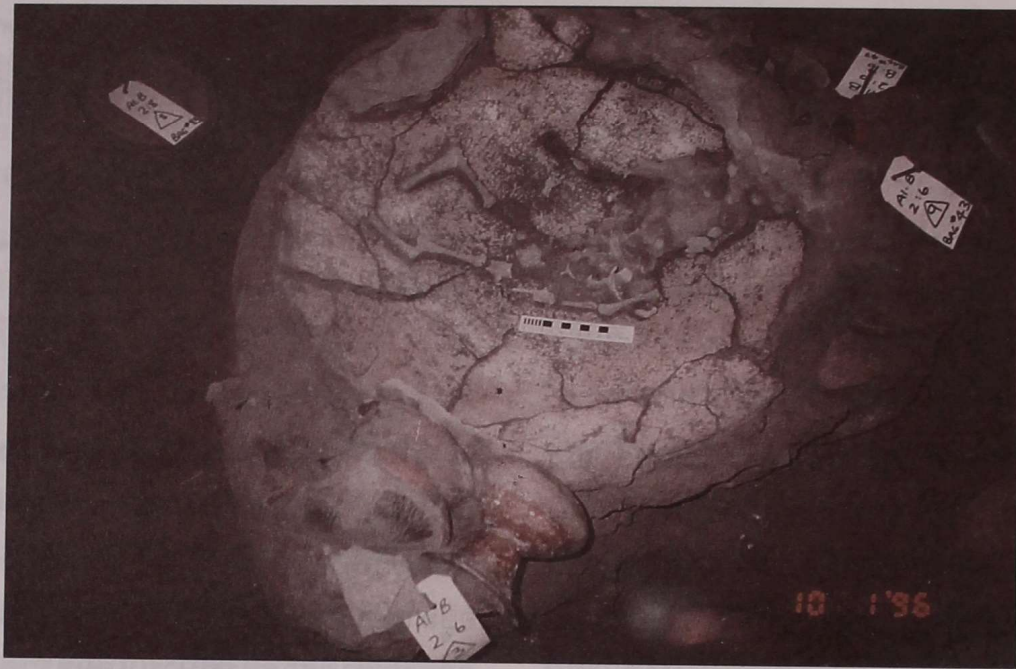
ตามที่ศาสตราจารย์ชาร์ลส ไฮแอม จากมหาวิทยาลัย โอทาโก ประเทศนิวซีแลนด์ และคณะผู้เชี่ยวชาญศาสตร์ต่างๆ ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และกรมศิลปากร ให้ดำเนินงานวิจัยทางโบราณคดี เป็นระยะเวลา ๓ ปี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๘ - มีนาคม ๒๕๔๑ เพื่อศึกษาอดีตอีสานล่างตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล ตามโครงการศึกษา “กำเนิดของอารยธรรมเขมร” นั้น ในปีนี้ (พ.ย. ๓๘ - มี.ค. ๓๙) ศาสตราจารย์ ไฮแอมได้เลือกทำการขุดค้นแหล่งโบราณคดี ๒ แห่ง ในเขตตำบลหลุมข้าว อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา คือที่บ้านหลุมข้าว และที่โนนเมืองเก่า (อยู่ในเขตบ้านดงพลอง) การที่เลือกทำการศึกษาวิจัยในเขตอำเภอโนนสูงนี้ เนื่องจากพบแหล่งโบราณคดีเป็นจำนวนมากตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (ที่รู้จักกันเป็นอย่างดี คือ บ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง) จนถึงสมัยอารยธรรมเขมร (ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ปราสาทหินพิมาย) แหล่งโบราณคดีเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันในเขตอีสานล่างและในประเทศเขมร ผลการศึกษาวิจัยจึงมีความเกี่ยวพันกันในภาพรวม

บ้านหลุมข้าว ตำบลหลุมข้าว อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา เป็นเนินดินขนาดกลาง ปัจจุบันเป็นหมู่บ้าน มีบ้านเรือนราษฎรตั้งอยู่ หลุมขุดค้นมีขนาด ๑๐ x ๑๕ เมตร อยู่ในเขตที่ดินของนายเชื้อม

ชนะภักดี หลุมขุดค้นในขณะนี้อยู่ในระดับความลึกประมาณ ๒ เมตร บางส่วนของพื้นหลุม ขุดถึงระดับชั้นดินธรรมชาติอันเป็นชั้นดินก่อนมีการเข้าอยู่อาศัยของคน ทำให้ทราบโดยประมาณเกี่ยวกับก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านหลุมข้าวตั้งแต่เริ่มแรกของการเข้าอยู่อาศัย จนกระทั่งละทิ้งเนินดินไปใน

โครงกระดูกจากบ้านหลุมข้าว ตำบลหลุมข้าว อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ภาชนะดินเผาขนาดใหญ่ที่เห็นทางมุมซ้ายของภาพ ภายในบรรจุศพทารก

สภาพของศพทารก ผังอยู่ภายในภาชนะดินเผา

ที่สุด หลักฐานที่ปรากฏ ได้แก่ เศษอาหารและเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เปลือกหอยโข่ง หอยขม หอยกาบ ก้างปลา (ปลาช่อน ปลาหมอ) กระดุกว้าว ควายป่า แก้ว กวาง สุนัข กระดองเต่า กองเก้าถ่าน (พบว่าใช้ไม้ไผ่เป็นเชื้อเพลิง) เศษภาชนะดินเผา ลูกกระสุนดินเผา แวดินเผา ขวานหินขัด เศษสัมฤทธิ์ โครงกระดูกมนุษย์ ซึ่งในขณะนี้พบจำนวน ๘๘ โครง มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึงผู้ใหญ่ ทั้งเพศชายและหญิง แต่ละศพพบว่ามีภาชนะดินเผาลงไปด้วย ศพทารกมักจะฝังในภาชนะ อายุสมัยของบ้านหลุมข้าวจัดอยู่ในสมัยโลหะสัมฤทธิ์ มีอายุประมาณ ๒๕๐๐ - ๓๐๐๐ ปีมาแล้ว ร่วมสมัยกับที่บ้านปราสาทในช่วงชั้นดินระดับล่างๆ

โนนเมืองเก่า บ้านดงพลอง ตำบลหลุมข้าว

อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันเป็นเนินดินร้างมีขนาดใหญ่ มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ ๒ ชั้น หลุมขุดค้นอยู่บริเวณใจกลางของเนินดิน มีขนาด ๕ x ๕ เมตร ขณะนี้หลุมขุดค้นอยู่ในระดับประมาณ ๒ เมตรกว่า พบหลักฐานอยู่ในสมัยเหล็ก (อยู่ในสมัยหลังของบ้านหลุมข้าว) นอกจากนี้ได้ทำการขุดดูผนังดินของคูน้ำและคันดิน เพื่อศึกษาถึงการใช้ประโยชน์ของคูน้ำ-คันดิน และศึกษาอายุสมัยของการสร้างคูน้ำ-คันดิน โบราณวัตถุต่างๆ ที่ได้จากการขุดค้น จะทำการศึกษาในประเทศไทย โดยเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๙ นครราชสีมา หลังจากทำการศึกษาเสร็จจะนำส่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายต่อไป ☆

พระดทาจอมทัพไทย

พัตษา รัตนสุภา*

นักศึกษาศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

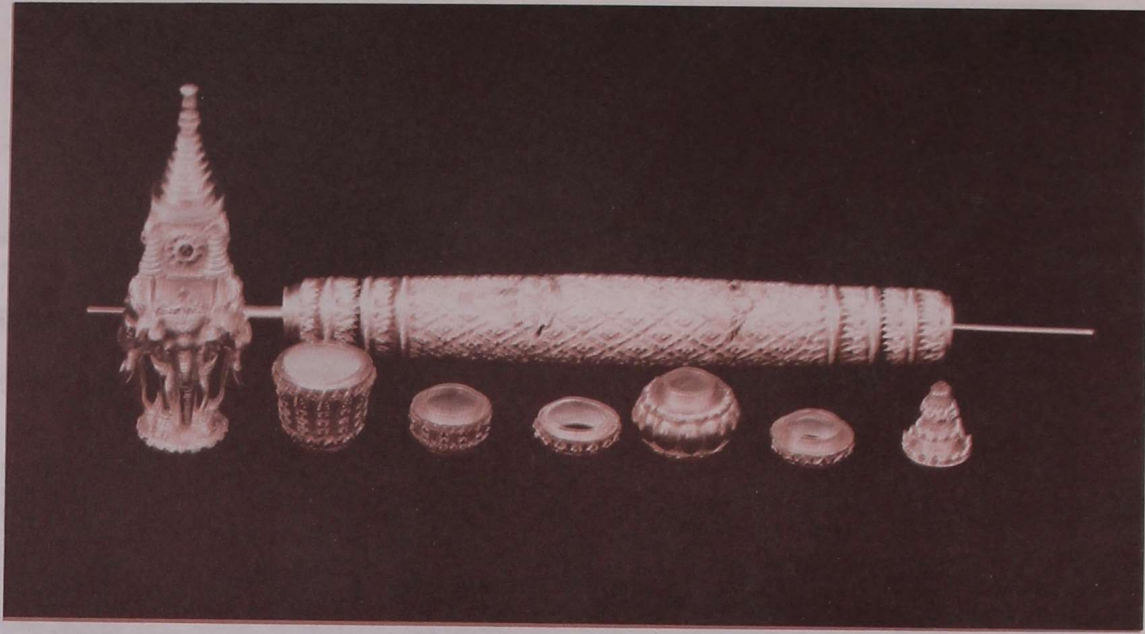

กรมศิลปากรโดยช่างสิบหมู่ สถาบันศิลปกรรม ได้รับมอบหมายจากกองทัพไทยในการออกแบบและจัดสร้างดาจอมทัพไทย ซึ่งนำทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี เพื่อแสดงถึงความจงรักภักดี อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่ง ความสำคัญแห่งเดชานุภาพในการทหาร และเป็นมิ่งมหายศในวโรกาสกาญจนาภิเษกอีกด้วย

“จอมทัพไทย” มีความหมายตามสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า “จอมทัพ” เป็นตำแหน่งสูงสุดของกองทัพไทย ซึ่งประกอบ

ด้วย กองทัพบก, กองทัพเรือ, กองทัพอากาศ ทั้งนี้โดยพระราชประเพณีและโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๕ กล่าวไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขและทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย” เนื่องจากตำแหน่งจอมทัพเป็นตำแหน่งสูงสุดที่มีเพียงตำแหน่งเดียวของกองทัพไทย และพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่ทรงดำรงตำแหน่งอันมีเกียรติยิ่งนี้ได้ ดังนั้นในวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๕ กระทรวงกลาโหม โดยทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพ จึงได้สร้างพระคทาขึ้นเป็นพิเศษ ให้แตกต่างจากคทาของจอมพลอื่นๆ ซึ่งจะทูลเกล้าฯ

*เรียบเรียงจากเอกสารข้อมูลของกองทัพบก

ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงใช้แทนพระคทาองค์ที่ทรงใช้มาแต่เดิมซึ่งเป็นคทาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระคทาที่สร้างขึ้นใหม่นี้มีชื่อว่า “พระคทาจอมทัพนุไมพล” จึงเห็นได้ว่าพระคทาจอมทัพนุไมพลเป็นพระคทาองค์สุดท้ายที่สร้างขึ้นมาแล้วตั้งแต่ปี ๒๕๐๙ ถึงปัจจุบันนับเป็นเวลาถึง ๓๐ ปี

“คทา” ในความหมายจากสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้กล่าวไว้ว่า คทา ตามรูปศัพท์เดิมในภาษาบาลี หมายถึง ตะบอง คืออาวุธไม่มีคมชนิดหนึ่งสำหรับใช้ทุบตี ขนาดยาวประมาณ ๑ ศอก มีลักษณะเป็นเหลี่ยมหรือกลม ในสมัยโบราณทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เป็นอาวุธเก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่งของมนุษย์ “คทาจอมพล” หมายถึงอาวุธอย่างหนึ่ง มีรูปลักษณะคล้ายคทาและกำหนดให้ จอมพล คือผู้บังคับบัญชาสูงสุดฝ่ายทหารของประเทศและจอมพลของกองทัพบก ใช้เป็นเครื่องประดับเกียรติยศในพิธีทหารที่มีเกียรติ อาทิ พิธีตรวจพลสวนสนาม พิธีปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล เป็นต้น และเพื่อให้ทหารและบุคคลในบริเวณพิธี เห็นความแตกต่างจากนายทหารอื่นๆ ได้อย่าง

เด่นชัด คทาจอมพลนั้นมีลักษณะรูปทรงที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ หมวดด้วยกันดังนี้

๑. **หมวดพระคทา** หมวดนี้เป็นหมวดที่มีเฉพาะคทาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้อยู่ อีกทั้งยังเป็นคทาประจำพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เมื่อทรงขึ้นครองราชย์ ทรงดำรงตำแหน่ง “จอมทัพไทย” ด้วยพระคทาหมวดนี้ มีลักษณะแตกต่างไปจากคทาในหมวดอื่น ตรงที่ตอนกลางหรือแกนกลางค่อนข้างยาวและป่องกลาง จะค่อนข้างยาวไปทางด้านยอดและท้าย นอกจากนั้นลักษณะอื่นๆ ก็คงเหมือนกับคทาอื่นๆ

๒. **หมวดพิเศษลงยา** พระราชทานเฉพาะแต่จอมพลที่เป็นพระบรมวงศ์ชั้นสูงเท่านั้น คทาจอมพลหมวดนี้ ต่างกับหมวดพระคทาตรงที่แกนกลางเป็นรูปทรงกระบอกกลวง ทำด้วยทองคำขัดเกลี้ยง และที่ตัวพระครุฑพ่าห์กับลายดอกลายที่ฐานของพระครุฑพ่าห์ที่หัวเม็ดตอนท้ายได้ลงยาสีต่างๆ ไว้งดงามเป็นพิเศษ และมีจารึกพระนามจอมพลที่ได้รับพระราชทานพร้อมด้วยวันพระราชทาน

๓. **หมวดธรรมดา** คทาหมวดนี้เป็นคทาจอมพลไม่ลงยา ใช้สำหรับพระราชทานแก่จอมพลทั่วไป มีลักษณะเหมือนหมวดพิเศษลงยา แต่แตกต่างกันที่พระครุฑพ่าห์และหัวเม็ดเป็นทองคำเกลี้ยง ไม่มีลงยา ไม่มีลวดลายใดๆ มีคำจารึกนามจอมพลที่ได้รับพระราชทาน พร้อมวัน เดือน ปี ที่พระราชทาน ในปัจจุบันจอมพลที่ได้รับพระราชทานยศใหม่จะได้รับพระราชทานคทาชนิดนี้ เป็นมาตรฐาน

พระคทาจอมทัพไทยที่ทางกองทัพไทย ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ มีลักษณะเป็นคทาทองคำบริสุทธิ์หนัก ๕๐ บาท มีความยาว ๔๒.๕ เซนติเมตร ซึ่งมีความยาวกว่าคทาจอมทัพภูมิพล ที่มีความยาว ๔๑.๕ เซนติเมตร เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย คทาจอมทัพไทยนี้เป็นคทาทรงกลมเรียวยาวไปทางด้านบนและด้านล่าง ตรงกลางป่องเล็กน้อย ส่วนยอดของคทานั้นประดิษฐ์เป็นรูปช้างเอราวัณทองคำ ประดับไฟลिनเทินพระแท่นอัฐทิศทองลงยา ประดิษฐานพระอุณาโลมประดับเพชรในกงจักรทอง ใส่กงจักรลงยาสีน้ำเงิน วงขอบล้อมกงจักรลงยาสีแดง เปล่งรัศมีทอง มีฉัตร ๗ ชั้น ประกอบทั้งสี่ทิศ อยู่ภายใต้พระมหาเศวตฉัตร ซึ่งมีตราพระราชลัญจกรตราประจำพระองค์รัชกาลที่ ๙ ส่วนยอดของพระมหาเศวตฉัตรและฉัตรประกอบทั้งสี่ทิศประดับเพชรทั้งหมดนี้ จะเทินบน

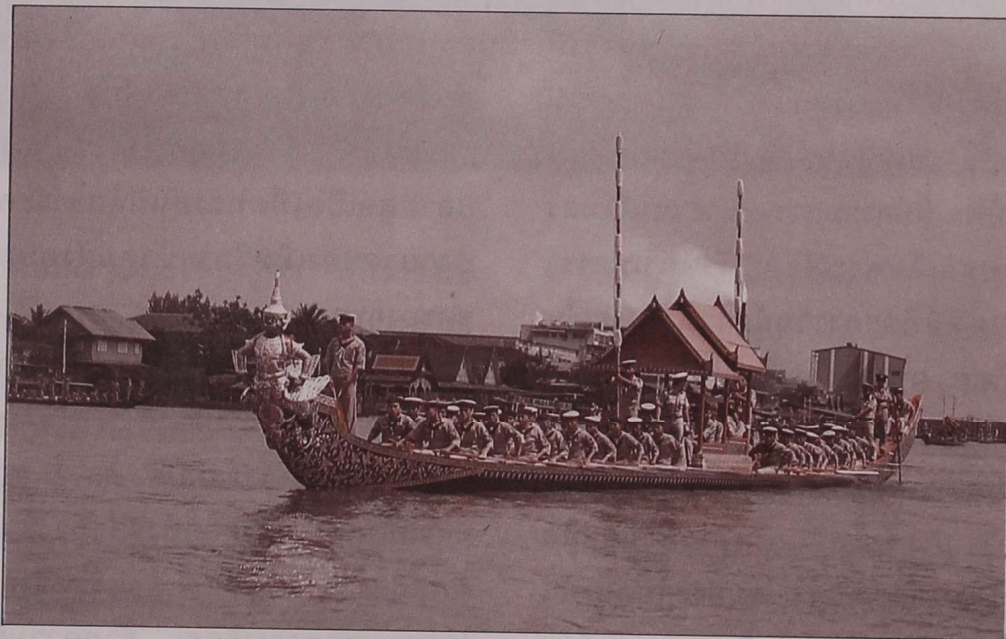
เศียรของช้างเอราวัณ ๔ เศียร ซึ่งเป็นทองคำทรงเครื่องพระคชาธาร เป็นเทพาหะยีนอยู่เหนือก้อนเมฆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสูงศักดิ์ที่แตกต่างจากช้างธรรมดาทั่วไป ก้อนเมฆรองรับด้วยบัวรอง ๒ ชั้น ถัดลงมาเป็นบัวลูกแก้ว ต่อมาเป็นลายกรวยเชิง ๓ ชั้นทองลงยาประดับทับทิม ถัดลงมาเป็นลายทองด้าน ลายเทพก้านแย่งซึ่งเป็นลายที่แสดงถึงความสงบ ความสง่าและความสูงส่ง ลายนี้เป็นทองลงยาสีเหลืองเป็นสีประจำวันจันทร์ซึ่งเป็นวันพระราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตรงกลางท้องด้านส่วนบนเป็นตราปีกาญจนากิเชก และส่วนล่างเป็นตรากองบัญชาการทหารสูงสุด ปลายสุดเป็นเม็ดทรงมันมีลักษณะคล้ายมณฑป ปลายสุดของเม็ดมีลายบัวตูมฝังบุษราคัมไว้ปลายสุดของคทา

กองทัพไทยจึงสร้างพระคทาจอมทัพไทยขึ้นเพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี กาญจนากิเชกและเป็นการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี ความมีกตัญญูกตเวทิตา ทั้งยังแสดงถึงการที่ได้สนองในพระมหากรุณาธิคุณ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยชีวิตจิตใจและเลือดเนื้อพร้อมที่จะพลีชีพ เพื่อปกป้องพระราชสถานะและพระราชบัลลังก์แห่งราชวงศ์จักรี ให้พระองค์ทรงดำรงอยู่เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นมิ่งขวัญของพสกนิกรชาวไทยตลอดไป ☆

“นารายณ์ทรงสุบรรณ” เฉลิมฉลอง ๕๐ ปี ธ ทรองไทย

วิทยารณ ไทยทานันตร์*

บัณฑิตศึกษาพิทงานมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

เนื่องในวโรกาสอันเป็นมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ ๕๐ ปี รัฐบาลโดยกรมศิลปากรร่วมกับกองทัพเรือได้พิจารณาจัดทำโครงการสร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ แทนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณลำเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา โดยสร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เพื่อใช้เป็นเรือพระที่นั่งรับรองทอดบัลลังก์กาญจนาภิเษมด้วยเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชและเรือพระที่นั่งเอนกชาติภุชงค์

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณถูกสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองพิธีอันเป็นมหามงคลนี้ อุปมาดั่งว่าเป็นเรือทรงแห่งพระนารายณ์ที่อวดารลงมาเป็นกษัตริย์แห่งจักรีราชวงศ์องค์ที่ ๙ เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณเป็นเรือนำขบวน มีเรือตามขบวนอีก ๖ ลำคือ เรือครุฑเหินเห็จ, เรือครุฑเดรัจฉา, เรือพาลีรังทวิป, เรือสุครีพครองเมือง, เรือกระบี่ปราบเมืองมาร และเรือกระบี่ราญรอนราพณ์

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณจัดเป็นเรือพระที่นั่งกึ่ง ซึ่งลำเดิมได้จัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีชื่อว่า “มงคลสุบรรณ” มีหัวเรือเป็นพระ

*เรียบเรียงจากหนังสือ เรือพระราชพิธี, กรมศิลปากร

ครุฑพำห์ ต่อมาได้เสริมรูปพระนารายณ์ประทับยืนบนหลังพญาสุบรรณในรัชกาลที่ ๔ แล้วให้ชื่อว่า **“เรื่อนารายณ์ทรงสุบรรณ”** ต่อมาเรือได้เสื่อมสภาพลง เหลือเพียงแต่โขนเรือเก็บรักษาไว้เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์แห่งโขนเรือที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในเชิงเทิดพระเกียรติ ดังนั้นในวโรกาสกาญจนาภิเษก ๒๕๓๙ นี้ กองทัพเรือโดยกรมอู่ทหารเรือ, ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), กรมศิลปากร และสำนักพระราชวัง ได้ร่วมกันจัดสร้างเรือพระที่นั่งลำใหม่ถวาย และได้รับพระราชทานนามว่า **“เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๕”** เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งพระบรมเดชานุภาพและเป็นเกียรติยศสำหรับแผ่นดินสืบไป

เรือครุฑเหินเห็จ ไม่พบหลักฐานการสร้าง เรือลำนี้ถูกลูกกระเบิดในสงครามโลกครั้งที่ ๒ กรมศิลปากรได้ตัดหัวเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้นำกลับมาซ่อมแซมใหม่และทำการซ่อมใหญ่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยเปลี่ยนไม้ตัวเรือนที่ผุชำรุดบางส่วน ลงรักปิดทองทาสีใหม่ และอื่นๆ เพื่อให้ทันใช้ในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

เรือครุฑเทริ่งไตรจักร ไม่พบหลักฐานการสร้าง แต่ถูกกระเบิดเสียหายในสงครามโลกครั้งที่ ๒ กรมศิลปากรได้ตัดหัวเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้และได้นำมาใช้ในการสร้างลำใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ต่อมาได้มีการซ่อมใหญ่เปลี่ยนไม้ตัวเรือที่ผุชำรุดบางส่วนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔

เรือพาลิรั้งทวีป ไม่พบหลักฐานการสร้าง ซ่อมทำเครื่องตกแต่งเรือใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ และทำการซ่อมใหญ่เพื่อเปลี่ยนไม้ตัวเรือที่ผุชำรุดลงรักปิดทองทาสีใหม่ และอื่นๆ เพื่อให้ทันใช้ในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๕

เรือสุกรีพกรองเมือง (เช่นเดียวกับเรือพาลิรั้งทวีป)

เรือกระบี่ปราบเมืองมาร ไม่พบหลักฐานการสร้าง แต่ถูกกระเบิดเสียหายในสงครามโลกครั้งที่ ๒ กรมศิลปากรได้ตัดหัวเรือท้ายเรือเก็บรักษาไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ลำปัจจุบันได้สร้างขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้ทำการซ่อมใหญ่เปลี่ยนไม้ตัวเรือที่ผุหรือชำรุดบางส่วน ลงรักปิดทองทาสีตัวเรือใหม่และอื่นๆ เพื่อใช้ในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

เรือกระบี่ราชนาวาพณ ไม่พบหลักฐาน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ซ่อมทำตัวเรือทั้งลำและได้ทำหางเรือขึ้นใหม่ด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ จัดทำเครื่องตกแต่งเรือใหม่ และในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้ทำการซ่อมใหญ่เปลี่ยนตัวเรือที่ชำรุดบางส่วน ตกแต่งลวดลาย ลงรักปิดทองใหม่ และอื่นๆ เพื่อใช้ในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๒๕

เรื่อนารายณ์ทรงสุบรรณ

ขนาดเรือพระราชพิธี

ลำดับที่	ชื่อเรือ	กว้าง	ยาว	ลึก
๑	เรื่อนารายณ์ทรงสุบรรณ	๓.๒๐	๔๔.๓๐	๑.๑๐
๒	เรือครุฑเห็นเหง้า	๒.๑๐	๒๘.๕๘	๐.๕๖
๓	เรือครุฑตรีจไตรจักร	๒.๐๘	๒๘.๗๒	๐.๕๕
๔	เรือพาสีรั้งทวีป	๒.๐๐	๒๙.๐๓	๐.๖๓
๕	เรือสุครีพครองเมือง	๑.๙๘	๒๙.๑๐	๐.๖๐
๖	เรือกระบี่ปราบเมืองมาร	๒.๑๐	๒๘.๘๕	๐.๕๖
๗	เรือราญรอนราพณ์	๒.๑๐	๒๘.๓๐	๐.๕๖

ความยิ่งใหญ่และงดงามของริ้วกระบวนเรือ ความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของฝีพายยามที่จ้วงพายลงในน้ำเป็นจังหวะ ความรู้สึกปลาบปลื้มชื่นใจยามที่ได้ยินเสียงขับเห่เรือ และเหนืออื่นใด ความรู้สึกจงรักภักดีที่เต็มเปี่ยมยามเมื่อได้เฝ้าชมพระบารมีขององค์พระมหากษัตริย์ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ประทับบนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ ความรู้สึกอันงดงามเหล่านี้ได้ปรากฏขึ้นในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙

ในพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค ซึ่งนอกจากจะเป็นการเกิดพระเกียรติและแสดงถึงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอย่างหนึ่งของชาติและพระราชวงศ์ ซึ่งได้ทรงแสดงพระบารมีแผ่ไพศาลเป็นที่แซ่ซ้องสรรเสริญ และเป็นที่พักแก่พสกนิกรชาวไทย อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงความมีระเบียบสมกับเป็นประเพณีของชาติที่มีอารยธรรมอันสูงส่งมาแต่โบราณกาล ☆

รับฐานบัวลูกแก้ว ย่อมุมทองไม้แดงอีกสองชั้น หรือที่เรียกว่าฐานแว่นฟ้า เหนือขึ้นไปเป็นเรือนธาตุ ทรงสี่เหลี่ยมย่อมุมต่อขึ้นไปมาจากส่วนฐาน บริเวณชั้นเชิงบาตรประดับด้วยซุ้มบัญชรและกาบขนุน คล้ายกับเรือนธาตุในปราสาทเขมร เหนือขึ้นไปมีลักษณะเป็นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือดอกบัวตูม ซึ่งบางแห่งยังคงหลงเหลือร่องรอยของการตกแต่งด้วยกลีบบัวอยู่ ส่วนยอดถัดจากรูปดอกบัวตูม ประกอบไปด้วยปล้องไฉน ปลี และเม็ดน้ำค้างคล้ายเจดีย์ทรงกลม

เจดีย์ทรงกลมหรือทรงระมิง

เจดีย์ทรงกลมมักเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ทรงลังกา” เนื่องจากเชื่อว่าได้รับแบบอย่างมาจากลังกา เกิดการประดิษฐ์ ดัดแปลง ผสมผสานระหว่างเจดีย์ทรงลังกากับเจดีย์แบบปาละ จนมีความกลมกลืนและกลายมาเป็นรูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัยในที่สุด ลักษณะเริ่มจากฐานเขียง หรือฐานหน้ากระดานซ้อนกันสามหรือสี่ชั้น ฐานชั้นบนสุดนิยมทำฐานกลมหรือแปดเหลี่ยม ถัดขึ้นไปเป็นมาลัยเถาซึ่งทำเป็นบัวกลีบซ้อนกันสามชั้น แล้วถึงองค์ระมิงทรงกลม เหนือองค์ระมิงเป็นบัลลังก์รองรับก้านฉัตรปล้องไฉน ปลีและเม็ดน้ำค้างตามลำดับ บริเวณกึ่งกลางขององค์ระมิง บางครั้งมีการประดับด้วยลาย “รัดอก” คล้ายกับเจดีย์ขุขาม หรือเจดีย์ของทางล้านนา

ลักษณะพิเศษของเจดีย์สุโขทัย ซึ่งแตกต่างจากเจดีย์แบบลังกาอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ การประดับตกแต่งบริเวณบัวปากระมิงด้วยลายบัวคว่ำบัวหงาย หรือที่เรียกว่า บัวปากระมิง และลักษณะขององค์ระมิงตอนบนที่บางครั้งพองออกมากว่าส่วนที่เป็นปากระมิง ตลอดจนการตกแต่งบริเวณองค์ระมิงด้วยลายรัดอก ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแบบแผนที่สำคัญของเจดีย์ปาละ ในขณะที่ลักษณะดังกล่าวไม่เคยปรากฏในเจดีย์แบบลังกาเลย

เจดีย์ทรงปราสาทหรือทรงมณฑป

ลักษณะโดยทั่วไปประกอบด้วยฐานเขียงสี่เหลี่ยมซ้อนกันสามชั้น รองรับฐานบัวเพ็ญมณฑปเก็จ เพื่รองรับซุ้มจระนำทิศขององค์เรือนธาตุ ซึ่งมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส แต่ละซุ้มนิยมจัดเสาแบบติดผนังและหน้าบันซ้อนกันสองชั้น ปลายกรอบหน้าบันทำเป็นรูปมังกรคายน้ำ ภายในซุ้มประดิษฐานไว้ด้วยพระพุทธรูปปูนปั้นแสดงปางต่างๆ ใบระกาที่ประดับเหนือกรอบซุ้มประดิษฐ์เป็นรูปคล้ายขนนก หรือใบไม้ที่แหลมยาว เรียงลดหลั่นกันเรียกว่า ฝักเพกา เหนือเรือนธาตุเป็นฐานแปดเหลี่ยมรองรับองค์ระมิงทรงกลม บัวปากระมิงทำเป็นบัวกลุ่มที่บริเวณส่วนล่างขององค์ระมิง มีลายรัดอกประดับ องค์ระมิงซ้อนกันสองชั้น โดยต้นไว้ด้วยบัวกลุ่มไม่มีบัลลังก์ ถัดขึ้นไปเป็นปลียอด บนมุมทั้งสี่ของเรือนธาตุประดับด้วยเจดีย์บริวารขนาดเล็ก หรือสตุปิกะ เป็นต้นว่า เจดีย์รายบางองค์ภายในวัดเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชนาลัย

เจดีย์

(สมัยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐)

หลักฐานแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของกรุงสุโขทัยที่ปรากฏอยู่จนถึงทุกวันนี้ ส่วนใหญ่มักได้แก่ถาวรวัตถุอันเป็นสิ่งก่อสร้างในพุทธศาสนา เป็นต้นว่า โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ ต่างๆ พุทธศิลปสุโขทัยได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมจากแว่นแคว้นต่างๆ เช่น ทริภุญชัย ละโว้ รวมทั้งพุกามในพม่า เป็นต้น โดยนำมาดัดแปลงแก้ไขจนคลี่คลายมาเป็นความงามตามอุดมคติของตนเองอย่างแท้จริงในระยะต่อมา สถูปเจดีย์ที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือเจดีย์ยอดดอกบัวตูม

เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์จัดเป็นเจดีย์แบบสุโขทัยอย่างแท้จริง นิยมใช้เป็นประธานหลักของวัด มักพบตามหัวเมืองสำคัญๆ ในอาณาจักรสุโขทัย รูปทรงโดยรวมเริ่มจากฐานเขียงหรือฐานหน้ากระดานเกลี้ยงๆ ชัณกันขึ้นไปสามหรือสี่ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานบัวลูกแก้วต้องไม่กว้างรอง